

ДАВЛАТ ТАШҚИ СИЁСАТИДА ЎЗБЕКИСТОН ВА ОЗАРБАЙЖОН МУНОСАБАТЛАРИ

Эльмуратова Рухсора Толибжановна

*Таржимашунослик, тилишослик
ва халқаро журналистика
олий мактаби ўқитувчиси*

Аннотация: Ушбу мақолада икки давлатнинг ўзаро манфаатлар йўлидаги ҳамкорлиги ва уйғун иттифоқчи сифатидаги мақомини мустаҳкамлашга интилаётган ҳамкорлар десак муболага бўлмайди. Миллий тараққиёт билан давлатнинг ижтимоий-сиёсий, социал-иқтисодий ва халқаро позицияси ўртасидаги бевосита боғлиқликни кўра билган бу давлатлар бугун ўз олдига турган муҳим вазифалардан бири ўзининг Миллий тараққиёт концепциясига мос келадиган миллий ривожланиш концепциясини яратишга интилмоқдалар

Калит сўзлар. Стратегия, концепция, давлат, жамият, тараққиёт, иттифоқчи, декларация, мустақил.

Бугун Ўзбекистон ва Азарбойжон давлатларининг ўттиз йиллик қўшничилик ҳамкорлигини мустаҳкалаш тўғрисидаги шартномалар илгари сурилган. Бу икки давлат нафақат яхши қўшнилар, балки манфаатлари уйғун иттифоқчи сифатидаги мақомини мустаҳкамлашга интилаётган давлатлар десак муболага бўлмайди.

Илҳом Алиевнинг 2022-йилда Тошкентга ташрифи ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиб, асосий ҳужжат — ҳамкорликнинг 40 га яқин йўналишини ўз ичига олган Стратегик шерикликни чуқурлаштириш тўғрисидаги декларация имзоланган эди. Ўзбекистон пойтахтида Ҳайдар Алиев номидаги кўча ва ёдгорлик майдонининг очилиши ҳам рамзий аҳамиятга эга бўлди.

Кейинги қадам 2024-йил август ойида Тошкентда биринчи йиғилиши бўлиб ўтган Олий давлатлараро кенгашни ташкил этиш бўлди. Алиевнинг Ўзбекистонга ташрифи чоғида икки томонлама муносабатларнинг янги векторини ҳуқуқий ва сиёсий жиҳатдан кодлаштирган Иттифоқчилик муносабатлари тўғрисидаги шартнома имзоланганди. МДХ, Бирлашган Худуд ва ЭКО доирасидаги фаолият, шунингдек, БРИКС каби тузилмаларда биргаликда иштирок этиш масаласи Боку ва Тошкентнинг ҳатто ташқи алоқаларида ҳам бир-бирига иттифоқчи сифатида қарашидан далолат беради.

Миллий тараққиёт билан давлатнинг ижтимоий-сиёсий, социал-иқтисодий ва халқаро позицияси ўртасидаги бевосита боғлиқликни ҳисобга олган ҳолда, Озарбайжон мустақилликка эришгандан сўнг унинг олдида турган муҳим вазифалардан бири ўзининг Миллий тараққиёт концепциясига мос келадиган миллий ривожланиш концепциясини яратиш бўлди.

Озарбайжон дезинформацияга қарши кураш механизмларини такомиллаштирар экан, асосий эътиборни медиасаводхонликни мустаҳкамлаш, давлат ахборот ресурсларини ривожлантириш, халқаро ҳамкорлар билан ҳамкорлик қилиш шу билан бирга, бугунги кунда, ахборот оқимларини таҳлил қилиш учун ихтисослашган идоралар ташкил этиш ва ёлғон маълумотни йўқ қилиш учун ижтимоий тармоқлар орқали жамоатчиликни тарғиб қилишни кучайтириш ишлари назоратга олинган. Бугун Озарбойжонда Миллий ва фуқаролик ҳамжамиятига асосланган мамлакатни бошқарувчи сиёсий ва ҳуқуқий институтларнинг фаолият юритиши ҳамда ҳар бир шахснинг ўз имкониятларига кўра ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва маданий жараёнларга жалб этилиши бошланганлигини кўриш мумкин.

Қолаверса, замонавий давр талабларидан келиб чиқиб, “кучли ва самарали давлат” тушунчаси эркин, адолатли ва демократик қадриятлар қарор топган, сиёсий плюрализм ва сиёсий фаолият эркинлиги ҳукмрон бўлган, барча фуқаролик ҳуқуқлари тўлиқ ҳурмат қилинадиган барча жамиятларга ҳам тегишлидир.

Сиёсатшунос тадқиқотчи Али Гасановнинг фикрича “Сиёсий адабиётларда “самарали ва кучли давлат”, “самарали давлат бошқаруви” тушунчалари, одатда, мураккаб марказий ва маҳаллий бошқарув механизми, барқарор ижтимоий-сиёсий ҳаёти, таъсирчан ва умумэътироф этилган қонунлари, халқ ишончини қозонган, унинг эҳтиёжларини қондирадиган, адолатли жамиятга эга мамлакатларга нисбатан қўлланилади”¹³⁴ дейилади.

Ижтимоий-сиёсий барқарорликни ўрнатиш ва қўллаб-қувватлаш: Ҳайдар Алиев Озарбайжон миллий тараққиётининг энг муҳим шарти ва омилларидан бири сифатида ички ижтимоий-сиёсий барқарорликни ўрнатиш, уни таъминлаш ва барқарор сақлаш вазифасини белгилаб берганлигини кўриш мумкин. Бу эса Ҳайдар Алиев томонидан ишлаб чиқилган миллий тараққиёт сиёсатининг асосий тамойилларидан бири ҳисобланган барқарор ва кучли марказлашган давлат бошқарувини яратиш ҳам юқорида қайд этилган мақсад ва талабларнинг салмоқли қисмига риоя қилишни тақозо этади. Қолаверса, кучли давлат ва самарали давлат бошқаруви мамлакатни

¹³⁴ Гасанов А. М. Политика национального развития и безопасности Азербайджанской Республики. -Баку.: 2014. “Zardabi LTD” ММС, -с. 672.

ягона марказдан бошқариш, марказий ижро этувчи ҳокимият органлари билан ҳудудий ва маҳаллий бошқарув тузилмалари ўртасида яқин алоқаларни ўрнатиш каби жиҳатларни ўз ичига олади¹³⁵.

Муносабатларнинг умумий оҳанги, мамлакатларимиз ва халқларимизни яқинлаштириш бўйича янги йўналишлар юксак даражада белгиланаётганлигини алоҳида таъкидлаш мумкин. Анча йиллардан буён давом этиб келаётган ўзаро алоқаларнинг икки давлат раҳбарлари ўртасидаги мулоқотини фаоллаштиришда бошланғич нуқтаси деб ҳисоблаш мумкин, шуни айтиш мумкинки, сўнгги беш йил ичида биргина вазирликлар, идоралар, парламентлар, йирик жамоат бирлашмалари ўртасидаги делегациялар алмашинуви 60 дан ошган бўлса, Ўзбекистон-Озарбайжон ҳамкорлигининг жадал ривожланаётганини бугунги кунда 169 та битимни ўз ичига олган икки томонлама шартномаларнинг ҳуқуқий базаси кенгайганлигини кўрамиз. Икки улуғ давлатлар ўртасидаги стратегик шерикликни кенгайтириш ва ҳар томонлама ҳамкорликни ривожлантириш тўғрисидаги декларация асосий ҳужжат сифатида ўзига аҳамият касб этади.

Ўзбекистон ва Озарбайжон бир-бирига иқтисодий жиҳатдан истиқболли ҳамкорлар сифатида қарашини инкор этиб бўлмайди, бу эса йирик ва кичик бизнес алоқаларини кенгайтиришга ўзаро талаб ортиб бораётганини кўрсатади. Ўзаро товар айирбошлаш динамикасига бир назар ташласак, бу ўзаро манфаатлар кўламини тушуниш учун кифоя қилади. Охирги беш йилликда уч барабарга ошган товар айланиши, 2023-йил охирига келиб 232 миллион долларга етди. 2024-йилга келиб бу миқдорнинг 15 фоизга ошдиганлигини кўрамиз. Бундай кўрсаткичлар натижасида товар айланиши мақсад 1 миллиард долларга етиши белгилаб қўйилган, бу эса давлатлар ўртасидаги ҳамкорликнинг янада мустаҳкамланишига олиб келади.

Ушбу тавқиқотмизда Озарбайжон ташқи сиёсатининг асосий векторларини таҳлил қилар экан, шуни таъкидлаш зарурки, замонавий Озарбайжоннинг ташқи сиёсатининг асосий мақсади Тоғли Қорабоғ ва етгита қўшни вилоятлар (Агдам, Жабрайил, Зангелан, Фи Калбажарн, Фи Калбажарн, Кубатли, Фи Лазули) ҳудуди устидан назоратни тиклаш билан узвий боғлиқ бўлганлигини кўриш мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистоннинг асосий мақсад мавжуд ҳамкорлик механизмларини янада ривожлантиришдан иборат. Ўзбекистон ва Озарбайжон яхши қўшничилик муносабатларини мустаҳкамлаб, ҳақиқий иттифоқчи бўлишга интилишда давом этмоқда.

¹³⁵ Гасанов А. М. Политика национального развития и безопасности Азербайджанской Республики. -Баку.: 2014. “Zardabi LTD” ММС, -с. 672.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Гасанов А. М. Политика национального развития и безопасности Азербайджанской Республики. -Баку.: 2014. “Zardabi LTD” MMC, -с. 672.
2. Гасанов А. М. Политика национального развития и безопасности Азербайджанской Республики. -Баку.: 2014. “Zardabi LTD” MMC, -с. 672.